

A HITOKTATÁS HATÉKONYSÁGA

Közel 20 évvel a rendszerváltozás után nagy öröm és hála lehet bennünk, hogy ilyen konferenciákat szabadon tarthatunk. Ráadásul arról gondolkodhatunk együtt, hogy az általunk elért diákok milyen hitoktatásban is részesülnek ma. A katolikus egyház által fenntartott iskolákban felnövekvő diákok száma a KPSZTI 2008. 11. 05-as adatai szerint: Össz: 51.446 fő.¹ A számok kissé eltérnek a Pro Paedagogia Christiana alapítvány felhívásában olvashatótól, miszerint 182 katolikus közoktatási intézményben mintegy 66 ezer tanuló tanul.²

Akárhogy is mennyiségileg szép szám, jelentős növekedés a 20 évvel ezelőtti adatokhoz képest. Ráadásul itt egyházi fenntartású iskolák hitoktatásáról van szó, vagyis az órarendbe iktatott heti két órás oktatásról.

A '90-es évek elején írott cikkében Tarjányi Zoltán az egyházi iskolák elterjedésétől „néhány évtized alatt számottevő nivóemelkedést” várt a magyar katolikus egyház életében.³

A Szegedi Hittudományi Főiskola felnőtt megtérők között az elmúlt években végzett felmérése szerint, akik eljutottak a személyes hitre, azok 4/5-e hittanra járt gyermekként, és 2/3-uk beavató szentségekben is részesült. ⁴ Ez a számadat egyrészt öröndetes, másrészt azért mégis elgondolkodtató. Elgondolkodhatunk azon, vajon miért távolodtak el – még ha csak ideiglenesen is – a kereszténységtől a felmérésben résztvevők, illetve mi nem volt eléggé hatékony az ő hitre nevelésükben, a hitoktatásukban, hogy a hívő életük nem volt folyamatos fejlődés az iskolás koruk után. Másrészt viszont örülhetünk, mert a hitoktatás fontosságát mutatja az eredmény, miszerint a felmérésben résztvevők 4/5-e részesült gyermekkorában hitoktatásban, illetve 2/3-a beavató szentségekben is.

A felmérés szerint viszont meglepő, de csak 7%-uk mondja, hogy az egyházi iskola

1 Ált. iskolai: 25.820 fő, Gimnáziumi:19.792 fő, Szakközépiskolai.:2.761 fő, Szakiskolai: 3.073 fő. Levélben kapott adatok.

2 <http://www.katolikusnevelés.hu/?q=sajtoanyag>

3 TARJÁNYI Zoltán, *Szelíd reflexiók a hitoktatásról*, in.: *Távlatok*, 1994/2., 16.sz. 210-217.

4 FERENCZ Zoltán - KESZELI Sándor - KOVÁCS-KRASSÓI Anikó, *Megtérést elősegítő tényezők a mai magyar fiatal- és felnőttkori megtérők életében*, in *Deliberationes*, 2008/1, 168.

hatással volt rá.⁵ Nem állapítható meg a felmérésből – sem az életkor sem a kérdés alapján –, hogy a résztvevők plébániai katekézisre, avagy iskolai hittanra gondoltak-e, de az mégis reményt keltő, ha arra a hittanos alapra, amit ma nyújtunk, 10-20 év múlva egy felnőtt megtérőként fog tudni építeni. Ám azon kéne elgondolkodnunk és fáradoznunk, hogyan lehetne a 10-20 éves kitérőt elkerülni, megspórolni az ő személyes életükben valamint az egyház és az egész társadalom számára is?!

Tarjányi Zoltán hivatkozott reménykedő cikke óta már eltelt még másfél évtized, s elkészült a fent említett szegedi felmérés, s ezek fényében nem lehetünk igazán elégedettek.

Az egyházi iskoláink hitoktatásáról, vallásos nevelésének eredményességéről, nem készült ugyan felmérés, de valami nem elég hatékonyan működik ezen a téren. Hisz a rendszerváltozás előtti mindössze 8 katolikus gimnáziumhoz képest megsokszorozódott a katolikus fenntartású általános és középiskoláink száma és általa a bennük szervezeten, órarendbe iktatva heti két hittanórai hitoktatásban részesülők száma is. Viszont az elmúlt húsz év alatt felnőtt lassan ez az új nemzedék és nem látszik ennek a hatása sem a társadalmunkon, sem az egyházi statisztikai adatainkon, a templomi házasságkötések számán, a szentségfelvételeken, de a templomba járók is kényelmesen elférnek továbbra is templomainkban.

Mi lehet ennek az oka? Csak sejtésem van, hisz – ahogy mondtam –, nem készült arra nézve részletes felmérés, hogy milyen vallási háttérrel, neveltetéssel érkeznek a diákok az egyházunk által fenntartott intézményeinkbe. Továbbá, hogy az ott kapott nevelés-oktatás mely tényezőit tartják a maguk számára a leginkább élményszerű, meghatározó hatásúnak a vallásosságuk fejlődésükben, illetve voltak-e és ha igen, akkor milyen összetevők, amelyek ezt a fejlődést hátrányosan befolyásolták, – hogy azt ne mondjuk – akadályozták. Ha az okokat kiderítjük, megfelelő lépéseket tudunk tenni, a segítő hatásokat erősíteni, a hátráltatókat pedig a helyzet javítására minél inkább kiküszöbölni.

Ezt – vagy hasonló felmérést – valamennyi egyházi iskola egyfajta minőségbiztosításként önértékelésről évről évre megtehetné a kilépő osztályok diákjaival, illetve későbbiekben megismételve majd azt az érettségi találkozókra.

A továbbiakban én nem annyira a plébániai katekézissel, de nem is az önkormányzati iskolák délutáni hittanóráival kívánok foglalkozni, hanem főként az egyházi iskoláink órarendbe iktatott hittanóráit szeretném magyarázó alá venni.

Az 1991-ben induló Távlatok című folyóirat első számában Seregély érsek úr (akkori OHB referens) még azt írta a magyarországi kereszténység megújításáról: „Feladata

5 U.o.

a hitbeli ismeretek hiányának pótlása és a hamis nézetek korrekciója. Kivételesen és időlegesen hozzátartozik a kereső felnőttek katekézise is.”⁶ Ez a mondat azt mutatja, hogy az újrainduló iskolai hittan oktatást ott kívánták folytatni, ahol az államosítás miatt '48-ban abbamaradt, vagyis a népegyházi szemléletet folytatni, tudomást sem véve a szekularizálódás hatásáról, sem a megváltozott körülményekről. Miközben húsz évvel korábban a zsinat hatására már megfogalmazódott a felnőtt katekézis elsőbbségének gondolata, t.i. „Különös figyelmet kell szentelni a felnőttek katekézisére, és el kell ismerni, hogy a gyerekek katekézise nagyobb mértékben függ a felnőttek katekézésétől, mint valaha. A felnőttek és a családok katekézise elsőbbséget élvez.”⁷ „A felnőttek katekézise képezi a katekézis legteljesebb formáját. [...] A felnőttek közösségének tanúságtétele a forrása és a célja a fiatalok katekézésének.”⁸ Azt gondolom, az idézetek magukért beszélnek, és bizonyos értelemben magyarázzák is, miért nem eléggé hatékony az egyházi és önkormányzati iskolai hitoktatásunk, s a plébániai szentségi katekézisünk.

Továbbá megfogalmazódtak már akkor, 1971-ben a felnőtt katekézis sajátos feladatai is: tudniillik nevelni kell a társadalmi, kulturális változásoknak a hit fényében való kritikus értékelésére; valamint segíteni kell megválaszolni a mai világban felmerülő erkölcsi és vallási kérdéseket; továbbá világossá kell tenni a társadalmi szerepvállalás és az egyházi elköteleződés, felelősségvállalás közötti viszonyt, és elő kell segíteni a hit racionális meg-alapozottságának kialakítását⁹

Az biztos, hogy a rendszerváltozás után hitoktatásunk – bizonyos értelemben – ott folytatta, ahol a diktatúra elfojtotta és betiltotta. Még a megváltozott körülmények ellenére is máig népegyházi kategóriákban gondolkodik, annak strukturális gyakorlatát viszi tovább, miközben eltelt 60 év és a világ is nagyot változott. Azt sem szabad elfeledni, hogy nemcsak a hitoktatással kapcsolatban vannak problémák, hanem általában nagy gondok vannak a közoktatással. Többek között nincs alapvető éhség a gyerekekben a tudásra, korábban volt. Másfajta éhségek vannak: szórakozásra, könnyű meggazdagodásra stb., amik korábban nem érintették ennyire ezt a legfiatalabb generációt.

A népegyházi szemléletnek köszönhetően az egyházi iskolák heti két órás hitoktatásának, mint tantárgynak a tanterve feltételezi a gyermek – jöllehet gyermeki, de mégis már meglévő – hitét, illetve az élő hitú családi háttérét. Különben egy gyermek miért is tanulna számára idegen, értelmetlen ismeretanyagot. Vagyis kimondatlanul is,

6 SEREGÉLY István, *Hitoktatás magyar hazánkban*, in.: *Távlatok*, 1991/1. 62.

7 Idézi KESZELI Sándor az *Alapvető kateketika jegyzete* kéziratában, SACRA CONGREGAZIONE PER IL CLERO, *Atti del II Congresso Catechistico Internazionale*, Roma, Studium, 1972, 503.

8 *Ibidem*, 504.

9 Általános Hitoktatási Direktórium, (ÁKD) 20§. 97. Budapest, SZIT, 1979. 97. o.

de feltételezi a gyakorló hívő környezetet, ha nem is az egész társadalom részéről, de legalábbis a katolikus iskoláinkba beíratott gyermekek családjai részéről.

Pedig a diákok és a tanárok visszajelzései alapján, ha az egyházi iskolákban, – ahol órarendben heti két hittan van – a beíratottak 10-30%-a gyakorló hívő családi háttérrel rendelkezik országos átlagban, az már jó arány.¹⁰ Az így kapott oktatást a többi 70-80%-nyi gyerek nem tudja sehova se kötni. Érzelmileg idegen tőlük. Hallgatóink a PPKE HTK hittanári szakán az ország minden részről valók – Miskolctól Szombathelyig, Győrtől Makóig –, és erről számolnak be saját iskolai tapasztalataik alapján.

Katolikus iskoláinkban tehát nem merő tárgyyszerű vallási ismeretbővítés zajlik, hanem hitet feltételező hittani ismeretek oktatása, miközben pedig a valódi, hívő szocializáció – mint előfeltevés – sokaknál nincs, illetve a családi háttér e tekintetben hiányos. Talán nem túlzás, a többségüknek nincs saját hitük, gyakorló hívő háttérük. De még csak nem is keresők, akiket személyes érdeklődés vezetne a hitbeli ismeretekkel való ismerkedés felé. Legalábbis a csoportok, osztályok többségének nincs vallásos élményük, transzcendens tapasztalatuk. Akkor mire építhet a hitoktató? Pedig a mai pedagógiai illetve oktatási elmélet is az ismeretek tartósságát a fogalmi hálóval, illetve az érzelmi élményekhez kötéssel tartja tartósnak.

Tehát népegyházi szemléletű az iskolai hitoktatásunk, mely homogén társadalmi, családi értékrendet, és vallási kultúrát feltételez, mint az oktatás háttérét és alapját. Ezért aztán azt hisszük, de legalábbis reméljük, hogy a tantárgyi szerkezetben tanított hittanon való részvétel hatására a kikerülő diájkaink felnőtt keresztény módon folytatják majd életüket. Az egyházi iskolákból kikerülők beszámolóit szerint volt diáktársaik közül talán jó, ha 20-30 % jár vasárnaponként templomba még az iskolai évek alatt is, hát még majd az érettségi után. Továbbá az egyik egyetemi lelkészségen dolgozó munkatárs mondta: „A lelkészségen a volt egyházi diákok aránya kb. 75%. Viszont jóval többen lennének, ha mind bekapcsolódna a lelkészség életébe. Az egyetemen tanuló egyházi középiskolából érkezett diákoknak csak max. 5-10 százaléka hajlandó közösségben megélni a hitét. Ha múltak az egyetemi évek pl. már 2. vagy 3. éves, amikor már jobban kitombolta magát s látja értékét a hitéletének – néhányan ekkor találnak ránk. Nagyon jellemző – mondta –, hogy a kötelező vallásosság alól fel akarnak szabadulni. Más módon kell közelíteni az egyetemen teljesen, mint a középiskolai hittanórán. Viszont már a középiskolákban is új módszerekhez kellene folyamodni.” – mondta.

Ami a hittanár, vallástanár illetve katekéta fogalmak szakmai megkülönböztetését

¹⁰ Puszta Gabriella *Mai magyar felekezeti középiskolások vallásossága* című felmérésében 1999-ben 38,8% volt a egyöntetűen vallásos családok aránya. In *Ifjúság, Értékrend, Vallás*, Agóra III. Faludi Ferenc Akadémia, Budapest, 2003. 63-80.

illeti¹¹ jogos és érthető is, de – megítélésem szerint – a magyar valóságot illetően bizonyos mértékig elméleti marad. Nálunk ugyanis nincs a szomszédok országokhoz hasonlóan a közoktatásba kötelezően választható módon órarendbe iktatva a vallásismeret, mint tantárgy. A jelen körülmények között egyetlen hitoktató sem lehet nyugodt lelkiismeretében, és nem mondhatja nyugodt lélekkel, hogy „nem baj, édes fiam, ha nem hiszel, de ezeket tudnod kell, ha idejársz, ezeket meg kell tanulnod”. Az órarendbe iktatott hittanóra/vallásóra keretében is szeretné a hitoktató, ha megérintené a diákja szívét valami abból, amit mond, és ha megtérésre, döntésre elsegíthetné, de a közeg (az iskola, az órarend, az osztályzat, a kötelezőség) ellene dolgozik ennek a szabadon meghozható elhatározásnak.

Nem a konkrét diák antropológiai helyzetéből indulnak ki ezeken a hittanórákon, inkább tőle függetlenül felépített, logikus hittani ismeretrendszeret osztanak szét évfolyamokra a kerettantervek és az ezek alapján készített tanmenetek. Mert az esetlegesen majdan hittan érettségire készülőkre is igyekszik tekintettel lenni. Tudok olyan tanárról, aki azért nem vállalt el felkérésre hittanári állást egyházi gimnáziumban, mert nem engedték, hogy a kerettanterv iránymutatásától eltérjen a konkrét diákok lelki szellemi érdekét szem előtt tartva.

Egyrészt mintha nem tekinthetne el a hittan oktató néhányaknál a katekézis feladataitól, mert sok helyen az egyházi előírás ellenére az egyházi iskolában történik a szentség felvételét előkészítő katekézis, másrészt viszont néhányaknál az pre-evangelizáció feladatát kell(ene) betöltenie ugyanazon hittanóra keretében, amelyiken a – remélhető többségnek – a tanmenetnek megfelelő ismeretanyag elsajátítását tűzi ki célul a tanár. Lehetséges, hogy szükség volna olyasmi csoportbontásra, mint a nyelvtanításánál, egyfajta kezdők és haladók felosztásra. Persze ez magával hozná a többlet terem-igényt, és akkor egy helyett a két hittanóra is szükség volna, aminek mind anyagi vonzatai volnának.

Nem is beszélve azokról, akik valami okból később lépnek be minden hittani előzmény nélkül – de legalábbis nagy hiányosságokkal –, mondjuk 5. vagy 9. évfolyamban egy katolikus gimnáziumba. Elküldjék őt, gyorstalpalón különbözetit követeljenek tőle, esetleg ezzel megutáltatva az egészet? Vagy hagyják, hogy lemaradva kullogjon a többi után? De hát azok a többiek sem gyakorlók – mondhatják, legfeljebb régebb óta járnak hittanra és esetleg valami ragadt már rájuk a sok év alatt.

A választ nem tudom. De a megoldás megtalálásához egy alapos felmérést kellene talán végezni, hogy tudjuk, melyik irányba érdemes elindulni, min kellene és lehetne

11 Lásd KESZELI Sándor, *Evangelizáció, Katekézis, Katekéta*, in. *Távlatok* melléklete, 2004. okt. 16-22.

változtatni, ha még sincs minden rendben. Hogyan lehetne még eredményesebben végezni ezt az Istentől kapott küldetést!

Továbbá az is elég nagy gond, hogy két évtized után még ma sincs teljes, a szakma által általánosan elfogadott hittankönyv-család sem a katolikus gimnáziumok számára a

két-szintű érettségire való felkészítéséhez, sem az olyan egyházi általános és középiskolák számára, ahol még esetleg csak az evangelizációnál tartanak.

A hitre nevelést tovább nehezíti, hogy nincs kapcsolatuk a diákok egy jó részének a saját lakóhelye szerinti plébániával, kortárs ifjúsági csoporttal – feltéve, ha van, működik ott ilyen! A keresztény életbe való bevezetés nem tanórai feladat. Nem várható el. Az iskoláit kijárva viszont légüres térbe kerül, hisz nem is ismeri a plébániájához tartozó kortársait. Nem marad a hit terén kapaszkodója, hiszen korábban sem volt hívő családi háttere, korosztályából valók hívőkkel közössége.

A hittanárképzésben a gyakorlatra nem kerül elég hangsúly, pedig a közösségek kialakítása, vezetése is feladata volna a katekétáknak. Jó részük maguk sem tartozott sohasem semmiféle kisközösséghez, nem ismeri ezt az életformát, sok esetben nem is látja be, miért volna rá szükség, ha az iskolában van heti két hittanóra.

„Hamis lenne az az elképzelés, amely a hittant a többi tárggyal egy sorba állítaná. Minden más ismeretközléstől eltérően a hitoktatás célja nem csupán a hit- és erkölcsi igazságok átadását jelenti.”¹² De az órarendbe iktatott hitoktatás, ha elválik az egyház-közösségi élet megtapasztalásától, akkor tantárggyá degradálódik, ráadásul olyan feleslegesnek tűnő tárggyá, amiből nem kell érettségizni és azt sem tuja a diákok többsége mire jó. Hol és mikor fogja ezt használni – kérdezik gyakran. A mai ember nem Isten létének bizonyítása, majd Krisztus istensége felől jut el az egyház felismerhetőségéig, hanem sokkal inkább fordítva, előbb tapasztalnia kell a közösséget, a testvéri szeretetet, amely figyelmét ráirányítja a hitelesen élő embereken keresztül arra, miért is élnek így.¹³

Hiába írta le Tomka Ferenc 10 éve, hogy „Mikor hatékony a gyermek katekézis?”¹⁴, ha a szülőket is eléri, és kortárs közösséghez tartoznak a katekézis résztvevői, vagyis közösségi tapasztalatot szerezhetnek a diákok az evangélium megéléséről. Az iskolai hittanoktatás ezektől elszakad, ahogy már volt róla szó, mert nem is feladata, más a helyszín, a körülmény. Viszont ott hibázik, hogy továbbra sincs hívő háttere a diáknak. A hitoktató pedig megpróbálja a 45 perces órában a merő ismeretanyag átadásán túl a lelkét is elérni a tanulóknak.

12 GyÖRGY Attila, *Gondolatok a hitoktatásról*, in *Távlatok*, 1995/5. 25.sz. 663.

13 Uo. 662. idézi LOUIS Evely-t.

14 TOMKA F., in *Távlatok*, 1998/1, 39.sz. 87.

A probléma mélyén az áll, hogy az iskolai hittanóra még nem keresztény élet, de sok diák és családja beéri ennyivel. Márpedig, ha a hittan ismeretközpontú és nem nevel a hitre, mint a katekézis, akkor életidegenné válik ott, ahol nincs családi háttér és az egyházi iskola keresztény nevelése formális szinten megreked, nem érinti meg a diák szívét.

A fent említett szegedi felmérésben részt vettek negyedét hátráltatta a torz isten- és egyházkép, valamint a szerető Isten bemutatásának hiánya 18%, továbbá a kötelezőség kényszerítő erejét tartotta negatívumnak 13%.¹⁵ Kevésbé hihető, hogy a tanításban adtak téves nézetet a hittanárok. Inkább valószínűsítem, hogy a hiteles kinyilatkoztatást nem kísérte kongruens metakommunikáció, nem vágott egybe a szerető, jóságos Istenről, irgalmas Atyáról szóló tanítás a hitoktatók viselkedésével, mert esetleg tekintélyelvű volt, a fegyelmezéssel küszködött és nem sikerült szeretettel megvalósítani a kitűzött pozitív oktatási célokat. A fegyelmezés problémái pedig legtöbbször akkor jelentkeznek a tanári munkában, amikor a diákot vagy az érdeklődése híján, vagy a tanári előadásmód hiányosságai miatt nem köti le a tananyag.

Ilyen helyzetekben fokozatosan ellenérzés alakulhat ki a diákokban a kereszténységgel szemben, mintegy immunizálódnak egy hosszú időre. Ha nem tudjuk életteli, hiteles módon a keresztény életbe bevezetni a ránk bízott ifjakat, akkor sokat árthatunk tehát, mert mintegy beoltjuk őket a kereszténység ellen, ahelyett, hogy Krisztushoz vezetnénk őket.

A hittan óhatatlanul „tantárggyá” válik az órarendben, és az ismeret kerül a közép-pontba. Ám az egyházi iskolák nem elégedhetnek meg az órarendbe iktatott hitoktatással. Az iskola teljes pedagógiai programjának a hitre nevelés egyéb formáit kell megtalálnia, kialakítania és alkalmazni. A hittan tantárgy így kiegészülhet és ki is kell egészülnie az iskola egészének hitre nevelési programjával, illetve az egész tantestület keresztény módon való nevelésével. Nem szabad, hogy a diákok úgy legyintsenek a hittanára és az általa mondottakra, hogy „mondja csak, őt ezért fizetik”. A természettudományok tanáraitól, valamint a humán tárgyak oktatóitól ugyanazt a nevelési eszményt és gyakorlatot kell, hogy kapják a diákok azon felül, hogy tárgyaik oktatásán is át kell sütnie a hívő meggyőződésnek, és szemléletnek.

Mindezekon felül a katolikus iskola pedagógia programjában a tanítási órákon kívüli keresztény nevelésnek hangsúlyt kell kapnia, amikkel kollégáknál már gyümölcsöző módon találkoztam. Jelesül a nyári „hittanos” táboroknak, az évközi lelkigyakorlatnak, ami legalább két napos (minimum egy éjszakás legyen), megkülönböztetve az osztálykirándulástól, amit képzett ifjúsági lelkigyakorlat-vezetők tartanának annak ismeretében,

15 *Deliberationes* 2008/1. 169.

amit az osztályfőnöktől, hitoktatótól az adott osztályról, lelki, szellemi érettségükről megtudott. Továbbá nagyon eredményesnek tűnik a Miskolci Fényi Gyula Jezsuita gimnázium „másokért élő ember”- programja, ami nem elméletet, hanem az életet viszi közel a diákokhoz. Ezt – legjobb tudomásom szerint már több gimnázium is átvette, illetve tervezi átvenni, alkalmazva a saját körülményeihez.

Van ahol kifejezetten imaiskolát szerveznek, tartanak a diákoknak, ha esetleg otthonról nem mindenki hozta ennek tapasztalatát. Óráközi szünetben az iskola kápolnájában a diákok, esetleg tanáraikkal önkéntesen összejönnek imádkozni különböző szándékokra, beteg társukért, vagy beteg családtagokért stb.

Az iskolai hittanosok szüleinek elérése a hagyományos szülői értekezleteken túl nem könnyű, bár vannak próbálkozások. Például úgynevezett „Szülők Akadémiája” rendezvényen, ahol meghívott előadók a nevelésről, keresztény szempontból gondolatébresztő előadást tartanak, aminek kapcsán a szülők, tanárok eszméiket, tapasztalataikat kicserélhetik, közelíthetik. Különböző családi napok, családi kirándulások, bálók kötetlen beszélgetései elősegíthetik a szülői ház és az iskola értékrendjének közeledését, a távolság csökkentését, és az együttműködést. Többen állítják, hogy az óvodások hitoktatása azért is érték, mert az óvodáskorúakon keresztül nagyon jól elérhetők a szülők, hiszen az ő életük egy a gyerekével, a gyerekek a kérdéseiket velük beszélnek meg.

Többen felvetették a szakmából négy szemközti beszélgetésekben, hogy hiányzik a hittanári felvételiből az alkalmassági vizsgálat, mennyire egészséges, terhelhető a személyiség, stb. ahogy már sok helyen a kispapképzésben, vagy a noviciátusban. Továbbá a hitoktatói szakfelügyelet ne csak adminisztráljon, hanem segítsen a fejlődésben is a hitoktatóknak. Szintén hiányzik a lelkivezetői képzés, sőt a lelkivezető is a hitoktatók életéből sok helyen, pedig gyakran nekik is lelkivezetői feladataik adódnak a diákjaikkal. Hogyan tudnak ezeknek a kihívásoknak megfelelni így!?

Nagyban hátráltatja a hittanár és katekéta képzés eredményes munkáját, hogy többször úgy tapasztaltam, mintha intézményeink magyar társadalomért és egyház javáért folytatott küzdelemben nem csapattársak volnának, hanem – ha nem is ellenfelek, de – legalábbis versenytársak volnának a hallgatói létszám és a gyakorló iskolák, vezetőtanárok dolgában. Így nehéz összefogni.

Érdemes volna minden érdekelttel összefogva egy átfogó felmérést, kutatást végezni az egyházi fenntartású középiskoláink vallási nevelésének hatékonyságáról, és annak fényében alakítani a tanterveken, módszereken és tankönyveken.

Mervay Miklós
PPKE HTK

FÜGGELÉK

Egyházi iskolák vallási nevelésének 2009. évi felmérési értékelése

Egyedül, kíváncsiságból próbaként 3 egyházi gimnáziumban a végzős osztályokban készítettem felmérést, a Szegedi Hittudományi Főiskola felnőtt megtérőkre vonatkozó felmérésének kérdéseit az ő engedélyükkel átalakítva és alkalmazva.

Kicsit későn küldtem ki az iskoláknak, ezért így többen az utolsó napokban már nem vállalták e felmérés megíratását a diákokkal az idő rövidsége miatt. Így is három iskola 4 12-es osztályából 61 diák válasza érkezett vissza.

A felmérésben szereplő iskolák közül 2 vidéki, községi egyházi iskola 1-1 osztállyal, 1 pedig megyeszékhelyen lévő 2 párhuzamos 12-es osztállyal. A vidékieknek kevesebb a lehetősége a válogatásra, míg a megyeszékhely iskolájának több a lehetősége a vallásos háttérrel rendelkező diákok felvételére, kiválasztására.

Az eredmény nem új, sőt várható is volt, és alátámasztja a szakma eddigi megállapításait is: miszerint akkor hatékony a gyermekcatekézis, ha a gyermek szülei, de legalább egyikük komolyan veszi és gyakorolja a hitét, illetve a fiatal kortárs keresztény közösségbe tartozik.

Abban az iskolában, ahol a gyerekek még az iskolába kerülés előtt kivétel nélkül jártak templomba – többségükben rendszeresen – és fele otthon is együtt imádkozott a családban, a 12. évfolyam végére többségében megőrizte hitét, illetve vallásosságát. Vagyis továbbra is járnak rendszeresen templomba és 75%-uk valamilyen kortárs ifjúsági keresztény közösségbe.

Azokban az intézményekben viszont, ahol a diákok fele járt iskolás éveit előtt templomba és akkor se rendszeresen, illetve nem családdal, legfeljebb egyik szülővel, vagy nagyszülővel, továbbá nem imádkoztak otthon a családban együtt, és nem tartozik egyikük sem kortárs keresztény közösségbe, ott a 12. évre megváltozott az arány, kevesebben járnak már vasárnaponként templomba, mint ahányan az egyházi iskolába kerülésük előtt.

Arra a kérdésre, hogy egyházi házasságot szeretnének-e majd kötni a 90%-uk igennel válaszolt, az indokok már kevésbé meggyőzőek.

Valamint, ha azt kérdeztem, hogy a gyermekeiket egyházi iskolába íratnák-e, a megyeszékhelyen 100% volt az igen, míg a községi iskola diákjainak egyikében, ahol nem volt másik gimnázium a közelben, tehát összehasonlításuk sem, ott a többség nemet mondott 60-40% arányban.

Amennyiben a kérdésekre adott szöveges indoklásokat nézzük, még jellemzőbbek az adott válaszok. Példaként egyetlen egyet emelek ki. Az utolsó kérdésre, hogy ha igen, miért íratná gyermekét egyházi iskolába? Ezt válaszolták. Ugyanabból a tényből

például, hogy a gyermekkorban lévők nagyon befolyásolhatók, a vidéki iskola diákjainak többsége – ahol a 75% nem járt kicsi korában templomba – azt a következtetést vonta le, hogy azért nem adná egyházi iskolába a gyerekét, mert majd ha nagykorú lesz, akkor döntse el ő szabadon, hogy vallásos akar-e lenni. Ezzel szemben a megyeszékhely egyházi iskolájának diákjai pedig a külső káros hatásoktól szeretnék éppen ezért megóvni gyermekeiket. Sőt többségük nem csak azt írta, hogy egyházi iskolába akarja járattatni majd a gyermekét, hanem kifejezetten azt az intézményt jelölte meg, ahonnan most ő maga kirepül az érettségi után, mert ezt olyannak ismerte meg belülről, ahova szívesen küldené a gyermekét is.

Látható tehát, hogy nagy előny a családi és közösségi háttér, illetve, hogy ennek hiányában az egyházi iskoláknak a nevelési programjában nem erőszakosan, de a valódi nevelés többletlehetőségét kell felkínálni, hogy a heti két hittanóra hatékonysága növekedjen.

**EGYHÁZI ISKOLÁK 12. OSZTÁLYOSAINAK
VALLÁSI NEVELÉS FELMÉRÉSÉNEK ÖSSZEHASONLÍTÁSA 2009**

3 iskola összesítve 61 fő	1 megyeszékhelyi iskola 26 fő	2 vidéki iskola 35 fő
----------------------------------	--------------------------------------	------------------------------

11. Jártatok-e iskolás éveid előtt vasárnap templomba ?

igen 51 nem 10	igen 26 nem	igen 25 nem 10
1. édesanyáddal 7	1. édesanyáddal 4	1. édesanyáddal 4
2. édesapáddal 2	2. édesapáddal 2	2. édesapáddal
3. mindkét szülőddel 30	3. mindkét szülőddel 17	3. mindkét szülőddel 13
4. nagymama/nagypapával 8	4. nagymama/nagypapával 4	4. nagymama/nagypapával 4
5. egyéb <i>egyedül</i> 1	5. egyéb	5. egyéb <i>egyedül</i> 1

12. Milyen gyakran jártatok templomba?

1. Minden vasárnap 35	1. Minden vasárnap 19	1. Minden vasárnap 16
2. minden második vasárnap 3	2. minden második vasárnap	2. minden második vasárnap 3
3. havonta 8	3. havonta 5	3. havonta 4
4. Nagyobb ünnepeken 8	4. Nagyobb ünnepeken 1	4. Nagyobb ünnepeken 7

13. Kitől tanultál imádkozni?

1. nagymama 11	1. nagymama 5	1. nagymama 6
2. édesanyád 18	2. édesanyád 7	2. édesanyád 11
3. édesapád 4	3. édesapád 1	3. édesapád 3
4. hittanórán 8	4. hittanórán 1	4. hittanórán 7
5. egyéb <i>családban</i> 18	5. egyéb <i>családban</i> 11	5. egyéb <i>családban</i> 7

14. Szokott-e a családotok közösen imádkozni?

igen 22	igen 13	igen 9
<i>régen</i> 2	<i>régen</i>	<i>régen</i> 2
nem 38	nem 13	nem 25

3 iskola összesítve 61 fő	1 megyeszékhelyi iskola 26 fő	2 vidéki iskola 35 fő
----------------------------------	--------------------------------------	------------------------------

18. Szerinted osztálytársaid hány százaléka komolyan vallásos?

3% -1; 5% -1; 10% -10; 20% -7; 30% -7; 40% -10; 50% -8; 60% -5; 70% -6; 80% -2; 90% -3	20% -1; 30% -2; 40% -6; 50% -5; 60% -3; 70% -5; 80% -2; 90% -2	3% -1; 5% -1; 10% -10; 20% -6; 30% -4; 40% -5; 50% -3; 60% -2; 70% -1; 80% -; 90% -1
---	--	---

24. Jársz-e manapság templomba iskolán kívül?

igen	48	nem	13	igen	26	nem	igen	22	nem	13
1. édesanyáddal			4	1. édesanyáddal		1	1. édesanyáddal			3
2. édesapáddal			2	2. édesapáddal			2. édesapáddal			2
3. mindkét szülőddel			19	3. mindkét szülőddel		12	3. mindkét szülőddel			7
4. nagymama /nagypapával				4. nagymama /nagypapával			4. nagymama /nagypapával			2
5. egyéb				5. egyéb			5. egyéb			
barátok			6	barátok		5	barátok			2
testvér			3	testvér		1	testvér			1
egyedül			6	egyedül		3	egyedül			3

25. Milyen gyakran jársz templomba?

1. Minden vasárnap	31	1. Minden vasárnap	18	1. Minden vasárnap	13
2. minden második vasárnap	4	2. minden második vasárnap	1	2. minden második vasárnap	3
3. havonta	7	3. havonta	5	3. havonta	2
4. Nagyobb ünnepeken	9	4. Nagyobb ünnepeken		4. Nagyobb ünnepeken	9
5. soha	7	5. soha		5. soha	8

26. Tartozol-e az iskolán kívüli keresztény közösséghez vagy lelkiségi mozgalomhoz?

Igen	28	nem	32	Igen	19	nem	7	Igen	9	nem	25
------	----	-----	----	------	----	-----	---	------	---	-----	----

28. Egyházi házasságot szeretnél-e majd kötni?

Igen	54	nem	6	Igen	26	nem		Igen	28	nem	6
------	----	-----	---	------	----	-----	--	------	----	-----	---

30. Gyermekeidet egyházi iskolába iratnád-e?

Igen	51	nem	10	Igen	26	nem		Igen	25	nem	10
------	----	-----	----	------	----	-----	--	------	----	-----	----